

УДК 316.48
DOI

Присяник О. П.

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Зима О. Г.

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

СИСТЕМНА ТИПОЛОГІЗАЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО КОНФЛІКТУ

Розмаїття конфліктів у суспільстві за сферами життєдіяльності, мотивами, причинами, намірами, учасниками, часопросторовими чинниками, перебігом подій, обставинами в сучасних умовах вимагає специфічного підходу до цілісної систематизації соціальних конфліктів на нових методологічних засадах.

У статті доведено, що типологізація людського досвіду та дискурсивної діяльності може бути застосована для систематизації соціальних конфліктів, оскільки враховує всі можливі їхні характеристики: екзистенційну суть конфлікту, його природу та кібернетичні, цільові настанови, тобто діяльнісні інтереси учасників. Схема типологізації людського досвіду та дискурсивної діяльності може бути застосована для дослідження як міжособистісних конфліктів, так і міжгрупових чи міжінституційних.

Досліджено сутнісний вимір конфліктів, які розглядаються як реальні конфлікти – у сфері реального досвіду: побутові (вітальні), суспільно-політичні й економічні. Також досліджено телеологічний вимір конфліктів, зокрема конфлікти культури, цивілізації, натуральні конфлікти та світоглядні конфлікти. Доведено існування казуальних конфліктів, які можуть виникати через приналежність сторін до різних суспільних груп: народів, класів, каст, субкультурних спільнот, культур чи цивілізацій, та наведено їх перелік.

Запропоновано виділення типів конфліктів залежно від їхньої досвідної сутності, тобто відповідно до кожного типологічного виміру та відповідно до системних комбінацій цих вимірів. Кожний конкретний конфлікт пропонується розглядати різнопланово і водночас у всіх аспектах. Запропонована діяльнісно-дискурсивна функціонально-прагматична типологізація конфліктів як функцій людського досвіду дозволяє органічно поєднати водночас три базові методологічні виміри конфліктів.

Ключові слова: *конфлікт, соціальний конфлікт, сферична типологізація, діяльнісно-дискурсивний підхід, системний.*

Постановка проблеми. Розмаїття конфліктів у суспільстві за сферами життєдіяльності, мотивами, причинами, намірами, учасниками, часопросторовими чинниками, перебігом подій, обставинами вимагає специфічного підходу до їх системного дослідження. Суто дисциплінарний підхід (психологічний, соціологічний, культурологічний, лінгвістичний) є недостатнім для дослідження, оскільки більшість конфліктів мають водночас досить виразні складові частини психологічного, соціологічного, культурно-цивілізаційного та комунікативного характеру. Отже, підхід має бути не лише мультидисциплінарним, а й інтердисциплінарним, системним, цілісним. Також і об'єктивістський, описовий (позитивістський, феноменалістський чи формальний) підхід не може бути застосований до дослідження суспільних конфліктів, оскільки їхня сутність полягає не в явних проявах, а у глибинних

причинах, мотивах та прагненнях учасників. Тож підхід, на нашу думку, має бути антропоцентричним та прагматичним. Суто феноменологічний, субстанційний підхід теж не може дати необхідних результатів, тому що всі без винятку соціальні конфлікти є динамічними функціями інтеракцій їх безпосередніх чи посередніх учасників. Пошуки статичної сутності конфлікту не мають сенсу, бо це мінлива складова частина. Отже, має бути застосований функціональний підхід.

Поєднати всі ці нюанси бачення об'єкта дослідження можна лише застосуванням діяльнісно-дискурсивного функціонально-прагматичного підходу, який ураховує:

– антропоцентричну онтологію конфлікту, тобто міжлюдські стосунки, що становлять сутність будь-якого конфлікту, навіть міжінституційного чи міжцивілізаційного;

– телеологічно-каузальну прагматику конфлікту, тобто причинно-мотиваційні та цільові обставини, що спричинили і підтримують конфлікт;

– функціональні зміст і форму конфлікту, тобто динамічні відношення, що становлять зміст конфлікту та форми його перебігу;

– діяльнісно-досвідний характер конфлікту, тобто специфіку сфери досвіду та типу діяльності, у межах яких або між якими виник та триває конфлікт;

– дискурсивний характер конфлікту, тобто комунікативно-семіотичні прояви конфлікту залежно від специфіки дискурсу даного конфлікту чи такого типу конфліктів.

Отже, наявна необхідність цілісно систематизувати соціальні конфлікти на нових методологічних засадах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Конфлікт як об'єкт дослідження існує здавна. Під час розгляду прикладів концептуалізації терміна *конфлікт* науковцями сучасної доби важко не згадати таких дослідників XVI–XX ст., як: Ф. Бекон, Т. Гоббс, А. Сміт, Л. Козер, Р. Дарендорф, К. Боулдінг та інші. Так, Т. Гоббс досліджував явище конфлікту та виділяв три основні його причини: суперництво, недовіру і прагнення слави. Р. Дарендорф уважав, що конфлікт: «1) є невідворотним процесом, який виникає через протилежність сил, що діють у соціально організованих структурах; 2) прискорюється чи сповільнюється завдяки низці опосередковуючих умов; 3) після його вирішення створюється такий стан соціальної структури, який за певних умов неминуче призводить до подальших конфліктів сил, що протидіють» [11, с. 11]. На його думку, суспільство, яке намагається унеможливити всі конфлікти (а на політичному рівні знищити опозицію), із часом втратить механізми саморегулювання і саморозвитку. На думку ж К. Боулдінга, «існує єдине, універсальне джерело конфлікту, суть якого в поєднанні несумісності потреб сторін чи обмежуванні їхнього задоволення» [там само, с. 12–13].

Онтологічні, каузальні та телеологічні засади поняття «конфлікт» є об'єктом наукового дослідження також наших сучасників. Саме визначення понять «конфлікт» та «соціальний конфлікт» становить неабияку проблему для дослідників, що представляють різні наукові дисципліни, отже – різні пізнавальні інтереси. За О. Чумиковим, конфлікт – це «динамічний тип соціальних відносин, пов'язаний із зіткненням суб'єктів на ґрунті тих чи тих суперечливо усвідомлюваних переваг, інтересів або цінностей» [13, с. 16], а Ю. Лукін вважає,

що «сутність будь-якого конфлікту – це протиборство, протидія, а не просто наявна суперечність або відсутність згоди» [6, с. 7]. «Це і протиборство, і спосіб вирішення суперечностей, що виникають, і емоційно забарвлений процес соціальної взаємодії» [там само, с. 101]. С. Міріманова вважає, що конфлікт – це «розбалансованість динамічної системи, що виявляється в несумісності позицій або дій сторін, які сприймаються ними як загроза собі (власній ідентичності). Конфлікт – завжди вибір зберігати існуючу систему взаємодій в незмінному вигляді або реконструювати, демонтувати, змінити її» [7, с. 48]. Як зазначає О. Желтухін, «у широкому сенсі під соціальним конфліктом розуміють будь-який вид боротьби між великими соціальними групами людей, якщо вони мають якісь суспільно важливі цілі» [2, с. 140].

Польський філософ Р. Стефанський дивиться на поняття конфлікту ще ширше. На його думку, конфлікт – це базова категорія суб'єктних проявів людини (емоцій та волітивних станів): «воля і емоції базуються на конфлікті. І це стає одним із джерел оцінювання» [16, с. 39], отже, основа творення систем цінностей: «цінність виникає з інтерперсонального (суспільного) конфлікту й існує поки триває цей конфлікт» [там само, с. 42], цінності ж є рушіями будь-яких наших суспільно значущих учинків. В іншій праці цей же автор пише: «Кожний аксіологічний акт базується на конфлікті – щось отримую, щось втрачаю (вибираю одне – інше втрачаю) – саме це становить ієрархію цінностей, яка є не чим іншим, як внутрішньосистемним конфліктом» [15, с. 53]. О. Лешак зазначає, що «базовим практичним постулатом у прагматично-функціональній методології є ідея заперечення (суперечності) як основи інформаційної діяльності <...> та розуміння діяльності як конфлікту» [14, с. 13].

Не менше проблем створюють і спроби систематизації соціальних конфліктів. О. Хохлова робить огляд різних способів типологізації соціальних конфліктів із погляду соціології та називає такі критерії: «вид структурних відношень», «тип учасника», «межі соціальної єдності», «різниця рангу учасників», «інтенсивність», навіть «ступінь нормативної регуляції» (хоча це стосується не самого конфлікту, а способу його врегулювання) [12]. І. Сапужак додає до вже вказаних способів систематизації соціальних конфліктів ще «ступінь складності», «форму», «методи протидії», «ступінь відкритості», «тривалість», «масштаб поширення», «мотивацію», «суб'єктивність сприйняття», «ступінь випадковості / закономір-

ності», «ступінь раціональності / емоційності», «мету і наслідки», «ступінь реалістичності» [8].

За ознакою презентації інтересів чи потреб суб'єктів конфлікту пропонується ділити на ресурсні (коли об'єктом задоволення конфлікту є матеріальні, соціально-економічні ресурси), статусно-рольові (у яких учасники борються за відповідний соціальний статус або роль, яку вони хотіли б відігравати в суспільстві), та ідеологічні, чи нормативні [1]. В. Бойко, А. Ковальова і В. Панфьорова пропонують класифікувати конфлікту залежно від емоційного стану людей (конфлікту з високим, помірним емоційним загостренням та без емоційного загострення) [11, с. 19]. О. Желтухін вважає, оскільки сторонами конфлікту (конфліктантами) зазвичай є соціальні групи, цілком обґрунтовано видається постановка соціального конфлікту в один ряд із конфліктами політичними й економічними як видами суспільного конфлікту, коли за основу типологізації береться сфера їх виникнення й перебігу [2]. Серед учених мало хто намагається звести всю цю гаму критеріїв та способів систематизації соціальних конфліктів у єдине ціле або хоча б ієрархізувати дані критерії за ознакою «облігаторності – додатковості (периферійності)».

Постановка завдання. Кожна дисципліна, що досліджує соціальні конфлікту, не лише створює свої дефініції цих явищ, але й пропонує різні способи їх класифікації чи типологізації, добирає для цього найрізноманітніші критерії систематизації. А. Піскопель проводить критичний аналіз різних дисциплінарних визначень поняття конфлікту і пропонує звернутись до цікавої ідеї так званого *конфігурування* об'єкта міждисциплінарного наукового дослідження (синтез різнопредметних знань), запозиченої з концепції мислєдїяльності Г. Щєдровицького. Така процедура передбачає абстрагування від окремих дисциплінарних розуміннь об'єкта та створення його «системно-структурної моделі» на основі проектування часткових уявлень про об'єкт на різні логічно-онтологічні площини. Реалізація процедури конфігурування об'єкта, на думку вченого, вимагає застосування рекурсивного методу достосування дисциплінарних поглядів до конфігурованого об'єкта та, навпаки, конфігурованого об'єкта до часткових способів його розуміння [9, с. 66–67]. На нашу думку, саме таку процедуру дозволяє здійснити модель сферичної типології О. Лєщак, яка має суто металогічний (понаддисциплінарний) характер і може бути застосована до будь-якого об'єкта зі сфери людської діяльності. Проте, на відміну від бачення А. Піскопеля, який метафорично назвав таку процедуру «своє-

рідним «сплющенням» усіх уявлень та знань про об'єкт, що перебувають на різних рівнях і проєкціях, і тому безпосередньо не можуть бути зведені одне до іншого» [там само, с. 67], пропонується нами системна типологізація поняття конфлікту є, навпаки, своєрідною «стереометризацією» об'єкта щодо його дисциплінарних розуміннь.

Отже, за основу діяльнісно-дискурсивної та функціонально-прагматичної систематизації соціальних конфліктів ми беремо запропоновану О. Лєщак схему сферичної типології людського досвіду та дискурсивної діяльності, а також запропоноване цим ученим розуміння дискурсу. Дискурс – це «мовна діяльність (мовний досвід), специфікований у функціональному чи прагматичному відношенні» [5, с. 26]. Чинниками такої специфікації можуть бути (окремо або ж у комплексі): прагматична сфера досвіду, вікові, гендерні, особистісні характеристики учасників діяльності, культурно-цивілізаційні обставини діяльності, час і простір досвідної діяльності, її предмет (тематика) та сигнальна форма [4, с. 64].

Типологічна схема досвіду та дискурсів в концепції О. Лєщак становить сферичне утворення, яке постало на перетині трьох взаємно доповнювальних типологічних шкал: есенційної, або онтологічної: «реальне – віртуальне», телеологічної, або цільової «раціоналізація – емоціоналізація», каузальної, або причинно-мотиваційної: «суспільна мотивація – індивідуальна мотивація» (рис. 1).

Рис. 1. Схема типологізації людського досвіду та дискурсивної діяльності [5, с. 7]

Як видно, беручи до уваги сутнісний та телеологічний чинники, автор концепції пропонує поділити дискурси та сфери досвіду на шість базових типів: побутовий, економічний, суспільно-етичний, філософський, науковий та естетичний. Третій вимір (каузальний) під час виділення прагматичних сфер дискурсивного досвіду, оскільки те,

чи суб'єкт діяльності керується власними мотивами чи діє згідно із прийнятими нормами і традиціями, не впливає на сам тип діяльності. Ми вважаємо, що дана схема цілком може бути придатною для систематизації соціальних конфліктів, оскільки враховує всі можливі їхні характеристики: екзистенційну суть конфлікту, його природу та його кібернетичні, цільові настанови, тобто діяльнісні інтереси учасників. Схема може бути застосована для дослідження як міжособистісних конфліктів, так і міжгрупових чи міжінституційних.

Деякою мірою наближена до концепції О. Лещака також спроба типологізації конфліктних ситуацій М. Таращанського і Т. Кисельової, які також базуються на теорії діяльності та пропонують для вибору групи атрибутів типізації розуміти соціального діяча як результат інтеграції особистості (як суб'єкта діяльності), культури (як універсального способу здійснення діяльності) та соціальної організації (як форми його спільної діяльності) [10]. Як бачимо, тут також використані три критерії, але в іншій, менш антропоцентричній та суто субстанційній конфігурації: суб'єктність діяча зведена лише до його індивідуальності (і відірвана від соціального характеру особистості), тоді як культура представлена не як сама діяльність, а лише як спосіб її здійснення (без поділу на цілі та причини саме такого способу реалізації діяльності). Уся запропонована тріада виглядає як сума чинників, тоді як у сферичній типології О. Лещака – це інтегральні складові частини єдиної системи, що дозволяють розглядати кожний прояв типологізованого об'єкта як такий, що існує водночас у всіх трьох проєкціях: сутнісній, каузальній та типологічній.

Виклад основного матеріалу. Згідно із запропонованою вище типологізацією людського досвіду та дискурсивної діяльності, ми вважаємо цілком можливим і теоретично виправданим виділення типів конфліктів залежно від їхньої досвідної сутності, тобто відповідно до кожного типологічного виміру та відповідно до системних комбінацій цих вимірів. Кожний конкретний конфлікт, беручи до уваги всі три представлені вище виміри, може бути розглянутий різнопланово і водночас у всіх аспектах (візуально це можна було б представити як знаходження в першому місці типологічної кулі).

Сутнісний вимір конфліктів

Реальні конфлікти – у сфері реального досвіду: побутові (вітальні), суспільно-політичні й економічні. Цінності побутової сфери пов'язані з базовими потребами людини як живої істоти. Відмінності, що можуть провокувати конфлікт

у світоглядах, пов'язані, наприклад, зі ставленням до проблеми життя і смерті, проблеми продовження роду, до проблеми здоров'я і хвороб (як фізичних, так і психічних), до проблеми відносин між статями (проблеми сексуальної орієнтації і сексуальних потреб) і віковими групами, ставлення до роду, сім'ї та її членів, проблеми любові, дружби і неприязні, ставлення до тварин тощо.

У сфері суспільного життя існує безліч світоглядних відмінностей. До них належать відмінності, пов'язані, наприклад, зі ступенем активності громадської позиції («конформізм / нонконформізм»), ставленням до соціальної диференціації («елітаризм / егалітаризм») та багато інших.

Панівними ціннісними опозиціями в економічному типі діяльності є наявність або відсутність результату праці («прибуток – збиток»). Світоглядні відмінності, що виникають у цій сфері діяльності, пов'язані із загальним ставленням до праці як цінності (трудоголізм / неробство, праця як мета / праця як засіб), настановами на той чи той характер праці (універсальний / спеціалізований, розумовий / фізичний, творчий / ремісничий), настановами на співпрацю (індивідуальний / колективний) або ставлення до цілей праці (настанова на процес / настанова на результат, настанова на якість / настанова на кількість).

Також існують віртуальні конфлікти – у сфері філософії (світогляду), науки (пізнання) і мистецтва (естетики). Ціннісною опозицією у сфері філософії є опозиція «наявність сенсу (цінності) – відсутність сенсу (цінності)». Головні відмінності, які існують між світоглядами за цією опозицією, зводяться до різних поглядів на такі проблеми: «Чи існує сенс життя?», «У чому сенс життя?», «У чому сенс життя конкретної особистості?», «У чому сенс життя будь-якого народу?».

У сфері науки головна ціннісна опозиція виражається у «знанні або незнанні істини», тоді як основною ціннісною опозицією в художній сфері досвіду є «краса – потворність». Відмінності у світоглядах, пов'язані із цими категоріями, полягають, наприклад, у прийнятті об'єктивної або суб'єктивної позиції («Краса – явище об'єктивне і не залежить від смаків конкретних людей» / «Краса – явище суб'єктивне; кожна людина вільна самостійно визначати явище краси»).

Телеологічний вимір конфліктів

Конфлікти культури – це власне емоційні конфлікти, тобто такі, що базуються на суперечностях суб'єкт-суб'єктних інтересів у суспільному житті, культурному дозволі, політиці, релігійному житті, медійній сфері, мистецтві – конфлікти смаків.

Конфлікти цивілізації – це раціональні, предметні конфлікти, тобто такі, в основі яких лежать суперечності щодо предметної сфери життя. В економіці конфлікти стосуються якості продукції, концепції розвитку бізнесу, організації виробництва чи комерції, конкуренції, методів виробництва чи комерції тощо. Щодо науки, то тут такі конфлікти: методологія, спори концепційні і теоретичні, міждисциплінарні конфлікти, спори про першість відкриттів тощо.

Натуральні конфлікти – це такі вітальні, побутові конфлікти, де емоційне й раціональне синкретично поєднані в одне ціле. Це конфлікти, у яких раціональне протиставляється емоційному: між батьками і дітьми, поколіннями в родині, сусідські конфлікти, між чоловіком і жінкою щодо ведення господарства, проведення дозвілля чи виховання дітей, між партнерами чи батьками, між друзями тощо.

Світоглядні конфлікти полягають у спорах у сфері філософії (де емоційне й раціональне синтетично поєднані в одне ціле), у яких виникає проблема суперечності раціональності й ірраціональності (онтологічні, епістемологічні, аксіологічні, загальноестетичні, загальноестетичні).

Усі ці конфлікти можуть розглядатися як **дискурсивні**, якщо спір локалізований в одній із шести сфер досвіду, або як **міждискурсивні**, якщо спір виходить за межі однієї сфери, наприклад, конфлікти:

- homo vitalis (людина із приватнопобутової сфери) та homo economicus (представник економічної сфери) чи економічних інституцій;
- homo vitalis та homo politicus (представник влади, політик, журналіст, священник, представник громадських організацій) або ж самих суспільно-політичних інституцій;
- homo vitalis та homo esteticus (митець, естет);
- homo vitalis та homo scientis (науковець, учений).

Усе це міждискурсивні конфлікти, які, якщо скористатися лінгвістичною термінологією, можна назвати *корелятивними*, якщо вони відбуваються в межах одного типу діяльності: у межах реального чи віртуального, раціонального чи емоційного досвіду, або *диз'юнктивними*, якщо виходять за межі такого типу. Проте є низка конфліктів, які можна назвати *базовими*. Це ті міждискурсивні конфлікти, які передбачають цілковиту протилежність інтересів та прагнень сторін. До них можна віднести три види:

а) конфлікт homo vitalis та homo philosophicus (спір між ідеєю безпечного добробуту й ідеєю осмисленого життя);

б) конфлікт homo economicus та homo esteticus (спір між ідеєю максималізації користі й ідеєю переживання чистої краси);

в) конфлікт homo scientis та homo politicus (спір між ідеєю пізнання правди й ідеєю встановлення в суспільстві морального ладу).

Каузальний вимір соціальних конфліктів

Проте картина систематизації суспільних конфліктів була б неповною, якби ми оминули каузальний, тобто причинно-мотиваційний, вимір людського досвіду. Поки йшлося про дискурсивні та міждискурсивні конфлікти, в основі конфліктів можна було вбачати проблеми суперечності цілей та інтересів. Далеко не завжди людина діє усвідомлено й цілеспрямовано. Певна, до того ж немала, частина наших учинків, які викликають суспільні конфлікти або ж їх підтримують чи посилюють, має характер синергетичний (самочинний) та причинно-генетичний. Причини такої поведінки виникають не стільки з наших власних бажань та пристрастей, скільки з обставин нашого виховання в певному суспільному оточенні. Цього роду конфлікти можуть виникати через приналежність сторін до різних суспільних груп: народів, класів, каст, субкультурних спільнот, культур чи цивілізацій.

До переліку каузальних соціальних конфліктів можна віднести такі:

- культурно-цивілізаційні конфлікти – базові аксіологічні конфлікти між представниками різних культурно-цивілізаційних систем; не обов'язково на міжнародній арені; у межах кожної етнічної спільноти є люди з різними культурно-цивілізаційними системами цінностей;
- міжпоколінні конфлікти;
- гендерні конфлікти;
- міжрелігійні конфлікти;
- міжетнічні конфлікти;
- суспільно-класові конфлікти;
- суспільно-культурні конфлікти між представниками субкультур, наприклад, між міщанами та селянами, горцями та жителями рівнин, столичними та провінційними мешканцями.

Від власне соціальних конфліктів варто відрізняти квазісоціальні конфлікти, тобто особистісні конфлікти – особисте взаємне несприйняття на вітальному рівні, що маскується під один із видів соціального конфлікту.

З іншого боку, деякі особистісні конфлікти можуть виявитися фактично соціальними – люди думають, що не сприймають одне одного з характерологічних чи темпераментних причин, фізіогномічно чи фізіологічно, а виявляється, що за цим стоять власне суспільні причини їхнього

виховання в певній групі. Навіть більше, може виявитись, що більшість так званих інтраперсональних конфліктів також може мати соціально детермінований характер. Наприклад, «я» індивідуальне конфліктує в людині з її «я» етнічним чи «я» класово-кастовим.

Висновки і пропозиції. Запропонована нами діяльнісно-дискурсивна функціонально-прагматична типологізація конфліктів як функцій людського досвіду, базована на концепції сферичної типологізації людського досвіду проф. О. Лещака,

дозволяє органічно поєднати водночас три базові металогічні виміри конфліктів: їхню онтологічну сутність / екзистенційну суть і прагматичну спрямованість, тобто їхні кібернетичні, цільові настанови, що в поєднанні дозволяє типологізувати конфлікти за діяльнісними та дискурсивними ознаками, а також їхню природу, тобто причинну та мотиваційну зумовленість, що уможливорює врахування всього спектра соціалізації конфліктів – від міжособових через міжінституційні аж до міжцивілізаційних.

Список літератури:

1. Анцупов А., Шипилов А. Конфликтология : учебник для вузов. Москва : Юнити, 2000. 551 с.
2. Желтухин А. Социологическая концепция конфликта. *Социологические исследования*. 1994. № 4. С. 140–144.
3. Котигоренко В. Знання про соціальний конфлікт: абсолют чи відносність? *Політичний менеджмент*. 2003. № 2. С. 137–155.
4. Лещак О. Дискурс как функционально-прагматический вариант лингвосомиотического опыта. *Dyskurs: aspekty lingwistyczne, semiotyczne i komunikacyjne* / pod red. A. Kiklewicza, I. Uchwanowej-Szmygowej. Olsztyn : UWM, 2015. S. 57–66.
5. Лещак О. Дискурсы реального опыта: homo vitalis – homo economicus – homo politicus. Тернополь, 2016. 424 с.
6. Лукин Ю. Конфликтология : управление конфликтами. Management of the conflicts : учебник для вузов. Москва : Академический проект ; Гаудеамус, 2007. 799 с.
7. Мириманова М. Конфликтология : учебник для студентов средних педагогических учебных заведений. Москва : Издательский центр «Академия», 2004. 320 с.
8. Сапужак И. Типология социальных конфликтов. *Вестник Московского информационно-технологического университета – Московского архитектурно-строительного института*. 2019. № 1. С. 44–50.
9. Пископфель А. О методологических предпосылках современной теоретической конфликтологии. *Теоретическая и экспериментальная психология*. 2010. Т. 3. № 4. С. 62–78.
10. Таращанський М., Кисельова Т. Типологічний підхід до аналізу конфліктних ситуацій. *Управління проектами та розвиток виробництва* : збірник наукових праць. Луганськ, 2010. № 2 (34). С. 166–169.
11. Управління конфліктами у процесах публічної політики: взаємодія держави та громадянського суспільства : наукова розробка / авт. кол. : С. Телешун та ін. Київ : НАДУ, 2012. 52 с.
12. Хохлова О. Общесоциологические теории и концепции исследования социального конфликта. *Система ценностей современного общества*. 2010. № 14. С. 300–304.
13. Чумиков А. Конфликт в системе социально-политических процессов переходного периода : дис. ... докт. полит. наук. 1995.
14. Leszczak O. Konflikt i antynomia jako metodologiczne kategorie funkcjonalno-pragmatycznej koncepcji doświadczenia (ujęcie lingwosemiotyczne). *The Peculiarity of Man*. 2012. № 16. S. 9–37.
15. Stefański R. Granice europejskości : analiza aksjologiczno-politologiczna. Toruń : Grado, 2014. 460 s.
16. Stefański R. Wartość jako konflikt. *The Peculiarity of Man*. 2012. № 16. S. 38–43.

Prosianyk O. P., Zyma O. G. SYSTEM TYPOLOGIZATION OF THE CONCEPT OF SOCIAL CONFLICT

The existence of a variety of conflicts in the society according to spheres of life, motives, causes, intentions, participants, spatiotemporal factors, course of events, circumstances in modern conditions requires a specific approach to the holistic systematization of social conflicts on the basis of new methodological principles.

The article proves that the typologization of human experience and discourse activity can be used to systematize social conflicts, as it takes into account all their possible characteristics: the existential essence of the conflict, its nature and cybernetic, targeted guidelines, i.e. activity interests of participants. The scheme of typologization of human experience and discourse activity can be used to study both interpersonal conflicts and intergroup or interinstitutional ones.

The article studies the essential dimension of conflicts, which are considered as real conflicts – in the field of real experience: domestic (vital) conflicts, socio-political and economic ones. It also studies the teleological

dimension of conflicts, in particular, conflicts of culture, civilization, natural conflicts and worldview conflicts. The study proves the existence of casual conflicts, that may arise due to the affiliation of the parties to various social groups: peoples, classes, castes, subcultural communities, cultures or civilizations, and gives a list of them.

The article proposes to select certain types of conflicts depending on their experience essence, i.e. according to each typological dimension in particular and according to system combinations of these dimensions. At the same time, each specific conflict is proposed to be considered in diverse ways and simultaneously in all aspects. The proposed activity-discourse functional-pragmatic typologization of conflicts as functions of human experience allows us to organically combine simultaneously three basic metalogical dimensions of conflicts.

Key words: *conflict, social conflict, spherical typology, activity-discursive approach, systemic.*